



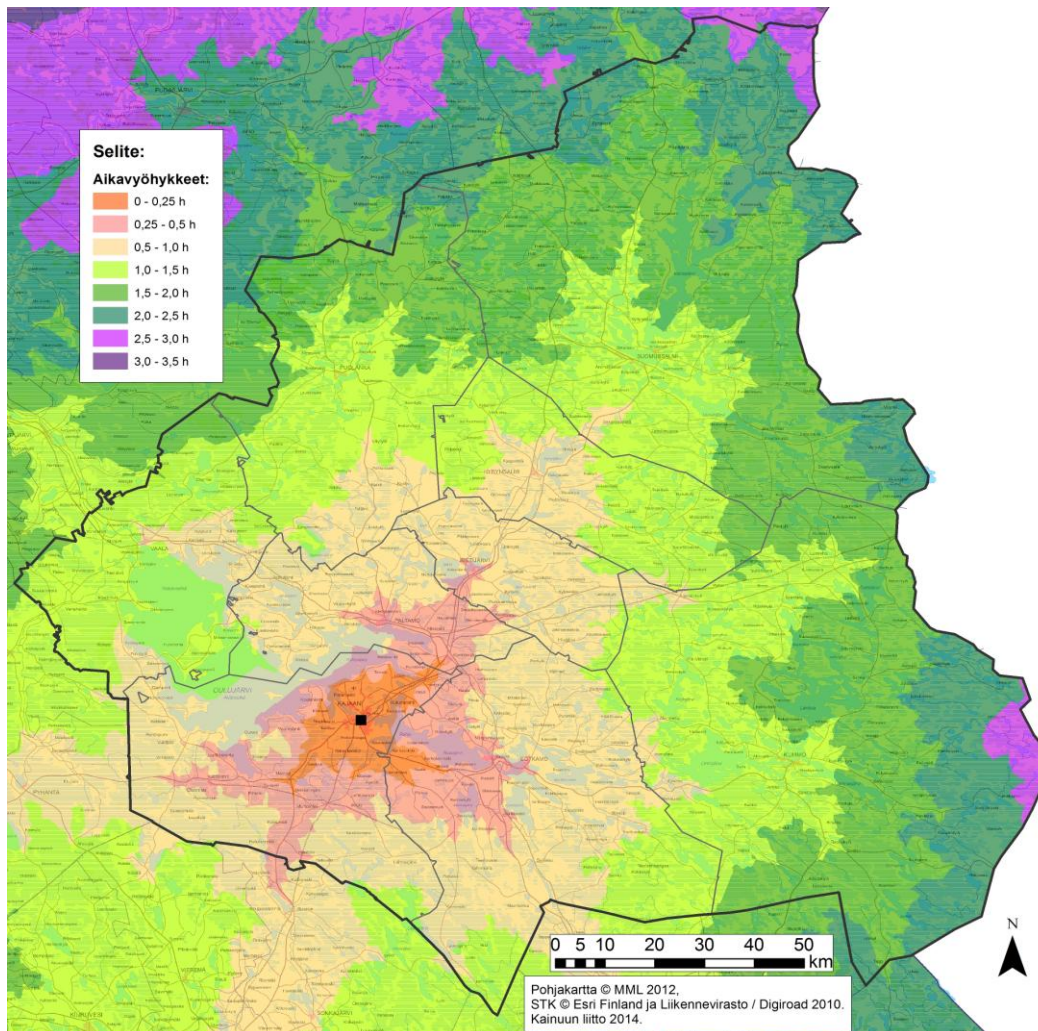
17.1.2014

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto
PL 28
00023 Valtioneuvosto
valtiovarainministerio@vm.fi

KAINUUN LIITON KOMMENTIT VALTIONOSUUSUUDISTUKSEEN

Kainuun liitto antaa valtionosuusjärjestelmän uudistusehdotuksesta seuraavat kommentit:

Alueellinen lähtökohta: Kainuun alue ja kunnat



Postiosoite:
Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Laskutusosoite:
Kainuun liitto,
Ostolaskut
PL 401
87070 Kainuu

Sähköposti:
etunimi.sukunimi@kainuu.fi

Y-tunnus
2496992-4

Pankki:
Iban:
FI17 8119 9710 0090 04
BIC: DABAFIHH
OVT-tunnus:
003724969924

Internet
www.kainuu.fi



17.1.2014

Kainuun maakunnassa on yhdeksän kuntaa noin Belgian valtion kokoisella alueella. Näin ollen kuntakeskusten välimatkat ja kuntien sisäiset välimatkat ovat pitkiä. Lyhimmillään kuntakeskusetäisyydet ovat noin 40 km ja etäisimpien kuntien kuntakeskuksista maakuntakeskukseen on yli 100 km. Suomussalmella kunnan kauimmaisesta taloudesta Hossassa on kuntakeskukseen matkaa 103 km ja maakuntakeskukseen Kajaaniin 210 km.

Kainuun kuntien on taattava asukkailleen lainsäädännön ja normien mukaiset palvelut erittäin laajalle alueelle. Etäisyydet ja pienen väestömäärä vaikuttavat kaikkien palvelujen järjestämisen yksikkökustannuksia nostavasti (esim. koululaiskuljetukset, sote-palvelut). Siksi on erityisen tärkeää, että valtiosuusia määrättäessä huomioidaan maakuntien ja kuntien reuna-alueet ja erityisen harvaan asutut alueet sekä niiden erityisongelmat. Lisäksi Kainuussa sairastavuutta lisäävät väestön geneettinen perimä, väestörakenteen ikääntyminen, jota pitkään jatkunut nuoren ikäluokan poismuutto on kiihdyttänyt. Nämä tekijät lisäävät kuntapalvelujen tarvetta.

VOS:n tarkoitus ja merkitys kansalaisten tasa-arvolle

Valtiosuusjärjestelmän tarkoituksena on taata kuntien vastuulla olevien peruspalvelujen järjestäminen ja niiden rahoitus koko maassa sekä tasata olosuhteista johtuvia eroja siten, että palvelujen saavutettavuus turvataan ja verorasitus on kohtuullinen. Suomen perustuslain 6 § mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä ja 9 § mukaan jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus valita asuinpaikkansa. Perustuslain 19 § mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Tasausjärjestelmä on erittäin tarpeellinen, sillä kuntien olosuhteet vaihtelevat erittäin paljon maan eri osissa. Tavoite toteutetaan tasaamalla palvelujen järjestämisen kustannuseroja sekä kuntien välisiä tulopohjaeroja.

VOS -muutoksen tarpeellisuus ja esityksen hyvät puolet

Valtiosuusjärjestelmän uudistaminen on tarpeellinen. Valtiosuus uudistuksen on perustuttava ajantasaiseen ja tehtävälähtöiseen kunta-valtiosuhteen arviointiin.

Selvitysmiehen esittämän VOS-uudistuksen koelaskelmat osoittavat, että valtiosuudet tulisivat vähenemään erityisesti niissä kunnissa, joissa palvelujen järjestäminen mm. syrjäisyyden ja harvanasutuksen sekä korkean sairastavuuden takia on muita kuntia kalliimpaa. *Uudistusesitys ei mielestämme edistä riittävästi VOS-järjestelmän perustavoitteita.* Lukuisissa kunnissa muutos heikentäisi palvelujen rahoitus pohjaa niin, että

Postiosoite:
Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Laskutusosoite:
Kainuun liitto,
Ostolaskut
PL 401
87070 Kainuu

Sähköposti:
etunimi.sukunimi@kainuu.fi

Y-tunnus
2496992-4

Pankki:
Iban:
FI17 8119 9710 0090 04
BIC: DABAFIHH
OVT-tunnus:
003724969924

Internet
www.kainuu.fi



17.1.2014

se jopa vaarantaa kansalaisten peruslain mukaista yhdenvertaisuutta lain edessä ja kansalaisten oikeutta valita asuinpaikkaansa.

Selvitysmiehen alustava ehdotus pohjautuu Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän keväällä 2013 hyväksymiin alustaviin linjauksiin, joiden mukaan järjestelmää yksinkertaistetaan vähentämällä merkittävästi laskentakriteerejä ja poistamalla niiden päällekkäisyyksiä. Peruspalvelujen valtionosuuksissa olisi jatkossa 8 kriteeriä ja lisäosissa 3 kriteeriä. Nykyisessä järjestelmässä on noin 48 kriteeriä, joista osa on keskenään päällekkäisiä ja vanhentuneita.

VOS-uudistuksessa järjestelmän yksinkertaistaminen on tärkeä tavoite, koska nykyinen järjestelmä on liian monimutkainen, jotta sitä voitaisiin hyödyntää kunnan talouden pitkäjänteisessä suunnittelussa. Nykyinen valtionosuusjärjestelmä ei ole riittävän joustava reagoimaan tosiasiallisiin ja voimakkaasti muuttuviin taustatekijöihin. On silti selvää, että mikään laskennallinen järjestelmä ei voi tyhjentävästi kattaa kaikkia kuntien toiminnan erityispiirteitä. Joka tapauksessa *VOS-järjestelmässä on pyrittävä mahdollisimman hyvin arvioimaan kuntien todellisia kustannusten aiheuttajia ja kompensoida niitä mahdollisimman täysimääräisesti.*

Kainuun näkökulmasta oleelliset kritiikin aiheet

Kainuun liitto kannattaa mahdollisimman oikeudenmukaisesti kuntien olosuhde-eroja huomioon ottavaa valtionosuusjärjestelmää. Mielestämme alla esille otetut korjaukset parantavat järjestelmän toimivuutta.

1. Tasausraja ja tasauslisä

Kaikkien kuntien kannalta yhteinen ongelma VOS-uudistuksessa liittyy sen kokonaisuuden rahoitukseen: Kustannusten tasauksesta siirretään 700 miljoonaa euroa tulojen tasaukseen. Näin kaikki kunnat menettävät 131 euroa asukasta kohden, koska verotulojen tasaus tehdään kuntien verotuloista mutta samanaikaisesti valtionosuuksia leikataan kuntien omarahoitusosuutta kasvattamalla.

Tasausrajan nostaminen 91,86 prosentista 100 prosenttiin on oikein, mutta sen sijaan tasauslisän laskeminen 100 prosentista 80 prosenttiin ei ole tarkoituksenmukaista ja se kuntien näköyksen mukaan vaikuttaa kuntien veropohjan kasvattamishaluihin. *Kunnat haluavat joka tapauksessa kehittää kunnan elinvoimaa riippumatta verotulojen tasauksen määrästä.* Kuntalaisten työllistyminen ja hyvinvointi kulkevat käsi kädessä ja tuovat kustannussäästöjä asukkaiden paremman toimeentulon kautta. Kunnan näkökulmasta huonompi vaihtoehto on se, että kuntalaiset joutuvat muuttamaan työnperässä kokonaan



17.1.2014

pois kunnasta. Tuolloin menetetään näiltä osin valtionosuudet kokonaan. Tasaustasauslisän osuutta tulee, siksi korottaa **ehdotetusta 80 prosentista**.

2. Sairastavuuden painoarvo

Valtaosa kuntien kustannuksista koituu terveydenhuollosta, sosiaalipalveluista ja koulutuksesta. On selvää, että näissä kustannustekijöissä olevia vaihteluja tulee tasata. Kainuun liiton mielestä VOS-järjestelmässä sairastavuuden painotuksen tulee olla esitettyä suurempi suhteessa ikärakenteeseen, jotta saavutetaan oikeudenmukaisempi kustannusten tasaus kuntien välille.

THL:n tekemien tutkimusten mukaan soten kustannukset määräytyvät 49 % ikärakenteesta ja 45 % sairastavuudesta johtuen. Muiden tekijöiden painoarvo on 6 %. Esitetyssä VOS -ehdotuksessa painoarvoina on käytetty 70 % ja 24 %. Nykyisin voimassa olevassa järjestelmässä ikärakenteen painoarvo on 82,3 % ja sairastavuuden painoarvo 9,6 %. Muutos on siis oikean suuntainen, mutta ei riittävä.

3. Syrjäisyys / harva asutus

Aluekohtaiset tekijät (pitkät matkat, harva asutus) ovat niitä, joiden kustannusvaikutus on merkittävä kaikkien kuntalaisten peruspalvelujen rahoituksen kannalta. VOS:n lisäosista syrjäisyydellä on tästä syystä merkittävä rooli kokonaisuudessa.

Asukastiheys ja syrjäisyys ovat lisäksi aluerakenteen muutoksessa väestöään menettäneille ja edelleen menettäville kunnille osuvia mittareita ja korreloivat muitakin kunnan menopaineita ja elinvoiman kehittämisvaikeuksia. Näitä kriteereitä tulisi painottaa esitettyä enemmän.

Kainuun liitto esittää, että kunnalle, jonka paikallisen ja seudullisen asukaspuhjan perusteella määräytyvä syrjäisyytluku on 1,50 tai suurempi, yleisen osan perushintaa korotetaan euromäärällä, joka on yleisen osan perushinta kolminkertaisena. Kunnalle, jonka syrjäisyytluku on 1,00—1,49, yleisen osan perushintaa korotetaan euromäärällä, joka on yleisen osan perushinta 2,5 kertaisena. Lisäksi syrjäisyydellä määrittelyä tulee täsmentää niin, että ne mittaavat mahdollisimman tarkasti etäisyystekijöiden vaikutusta palvelujen järjestämisen kustannuksiin. Laskemisessa tulisi käyttää saatavilla olevia ajantasaisia paikkatietoaineistoja ja saavutettavuustietoja.



17.1.2014

Kainuun liitto ehdottaa harkittavaksi, että nykyisen voimassa olevan valtionosuuslain mukainen harvan asutuksen lisäosa palautetaan esitettyyn järjestelmään. Erityisen harvalle asutukselle tulisi tällöin euromääräinen lisäosuus valtionosuuksiin.

4. Vesivoimalaitosten korotettu kiinteistövero

Kainuun liiton mielestä tasausjärjestelmään ei saa ottaa mukaan voimalaitosten korotettua kiinteistöveron osuutta. Vesivoimalaitoskunnille kiinteistövero on ainut tulo, jota voimalaitoksen sijoittumisesta kuntaan saadaan. Voimalaitosten korotetulla kiinteistöveron osuudella *kompensoidaan säännöstelyn haittoja*, eikä se ole kiinteistöveronluoteinen erä vaan ns. vesivoimamaksu. Muutoin voimalaitosten ja säännösteltyjen vesistöjen sijaintikuntiin jäisi jäljelle vain vesivoiman säännöstelystä aiheuttamat haitat. Kainuussakin voimakkaimmin säännösteltyjen järvien pinnanvaihtelut ovat jopa 6 metriä vuoden aikana.

Voimalaitosten vaikutukset ulottuvat myös muihin kuin voimalaitoskuntiin, mutta vaikutus on myönteinen esimerkiksi energian, työpaikkojen tai yhteisöveron muodossa. Siksi VOS-esityksen mukainen muutos on kuntien kannalta erittäin epäoikeudenmukainen.

Tähän kannanottoon yhtyvät myös Pohjois-Suomen kolme maakuntaa: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu.

5. Kohtuuttoman suuret muutokset vs. siirtymäaika

VOS-uudistuksen päätöksentekoa varten tarvitaan kattava, riippumaton **arviointi** sen **vaikutuksista** kansalaisten saamien palvelujen tasa-arvoiseen tarjontaan. Kuntien kannalta järjestelmän oikeellisuutta on myös tarkasteltava niin, että arvioidaan kuntien tosiasiallisesti käytettävissä olevan rahoituksen määrää asukasta kohden.

Kainuun liiton mielestä VOS-uudistus selvitysmiehen esittämässä muodossa on kohtuuton ainakin kunnille, jotka menettävät valtionosuuksia yli 200 euroa asukasta kohti. Siirtymäajan pituuden tarve on täysin riippuvainen uudistuksen vaikutuksesta kuntaan. Jos kunnan menetykset uudistuksesta johtuen ovat yli 400 euroa asukasta kohden, pitkään siirtymäaika ei muutospainetta lievennä riittävästi.

6. Kuntasektoriin liittyvät uudistukset kokonaisuutena

Valtionosuusuudistus on osa kunta- ja palvelurakennemuutosten kokonaisuutta. Kunta- ja palvelurakennemuutos on valitettavasti edennyt ilman, että kunnilla tai millään muullakaan taholla olisi mahdollisuutta hahmottaa kokonaisuutta asukkaiden saamien palvelujen näkökulmasta.



17.1.2014

Tässä kommentointikierröksessä kunnissa joudutaan antamaan kommentteja uudistuksen osioista keskeisimpään eli kuntien valtionosuusuudistukseen ilman, että kunnilla on kattavaa tietoa suurimman kuluerän eli sosiaali- ja terveystalvelujen tulevasta rahoituksesta.

Alustavaan VOS-ehdotukseen ei sisälly lukioiden ja ammattikoulujen rahoituksen uudistamista, vaan valmistelusta vastaa yksin opetus- ja kulttuuriministeriö. Kuntien rahoituksen toimivuuden kannalta on tärkeää, että lopulliseen uudistukseen sisällytetään myös lukioiden ja ammattikoulujen valtionosuusrahoituksen uudistaminen. Tältä osin valtionosuuksien laskentaa tulee korjata ainakin kunnan omarahoituksen laskennan osalta. Kunnan rahoitusosuuden tulee määräytyä koulutukseen osallistuvien eli 7-25-vuotiaiden ikäluokan perusteella eikä koko kunnan asukasluvun mukaisena. Näin järjestelmästä saadaan tältäkin osin oikeudenmukaisempi.

KAINUUN LIITTO

Pentti Malinen
maakuntajohtaja

Timo Korhonen
maakuntahallituksen puh. joht.